ТЕМА_ ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ТА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

План

- 1 Поняття витрат та собівартості продукції.
- 2 Класифікація витрат і структура собівартості.
- 3 Методи визначення собівартості продукції.
- 4 Калькуляція собівартості.

Рекомендована література для вивчення теми: [4], [11, c.403-432], [13, c.120-127], [14, c.568-584], [16,c.234-253], [18, c.359-404], [21, c.88-96], [22, c.601-625], [23, c.264-281], [26, c167-180].

Мінілексікон: витрати, поточні витрати, види витрат, калькуляційні статті, економічні елементи витрат, собівартість, методи визначення собівартості продукції, калькуляція собівартості.

1 Поняття витрат та собівартості продукції

Витрати — обсяг спожитих виробничих факторів (матеріальних, фінансових, трудових ресурсів), необхідних для здійснення підприємством господарської діяльності, направленої на отримання прибутку та максимізацію добробуту власників у грошовому вираженні

Величина Визначають обсяг споживиробничих спожитих матеріаль-ТИХ факторів визначатрудових, ється у грошовому фінансових ресурсів Витрати відображенні Об'єкт витрат конкуретні напрями господарської діяльності Bumpamu

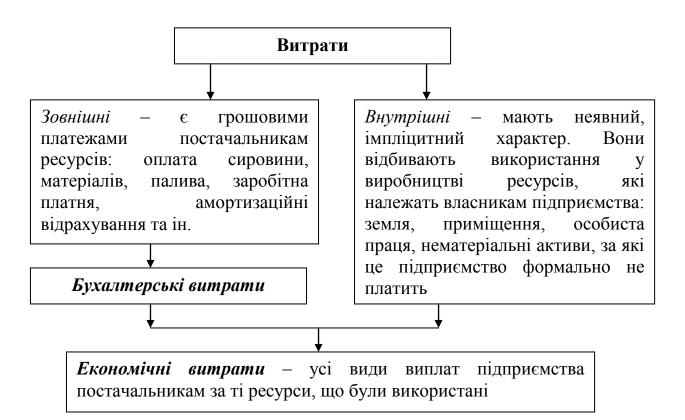
Поточні витрати, пов'язані з вирішенням тактичних задач:

- -закупівля сировини та матеріалів;
- -їх транспортування та зберігання;
- -обслуговування матеріальнотехнічної бази;
- -утримання персоналу;
- -тощо

Довгострокові (інвестиційні), пов'язані з вирішенням стратегічних задач:

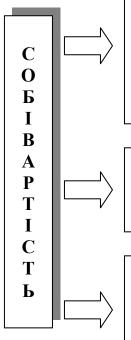
- будівництво, реконструкція чи придбання нових виробничих приміщень;
- придбання нових машин, облиднання;
- придбання нематеріальних активів, що обслуговують виробничо-збутові процеси;
- -тошо

Поточні витрати — сукупність затрат живої та уречевленої праці, що виражені у грошовій формі, на здійснення поточної господарської діяльності підприємства (виробничої, реалізаційної, фінансової, іншої)

Витрати підприємства включаються в собівартість продукції.

Собівартість продукції як економічна категорія ϵ грошовим виразом витрат на виробництво та реалізацію продукції.

комплексний економічний показник, який об'єднує в собі витрати уречевленої праці, тобто витрати на спожиті засоби виробництва, й витрати живої праці, тобто витрати на заробітну платню робітників підприємств, а також частину чистого прибутку суспільства, яка призначена на соціальне страхування, утримання пенсіонерів, безробітних та медичне страхування.

важливий узагальнюючий показник, який характеризує ефективність роботи підприємства. У ній відбиваються всі сторони виробничо-господарської діяльності фірми.

слугує базою ціни товару та її нижньою межею для виробника, щоб забезпечити процес відтворення виробництва. Підприємство не може встановлювати ціну, нижчу за собівартість, бо в такому разі воно матиме збитки

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" та положення (стандарту) бухгалтерського обліку "Витрати" собівартість реалізованої продукції (продукції, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормованих виробничих витрат

- 1. Прямі матеріальні витрати, до складу яких включається вартість сировини та основних матеріалів, що утворюють основу вироблюваної продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат;
- 2. Прямі витрати на оплату праці, до складу яких включається заробітна платня та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат;
- 3. Інші прямі витрати включають всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і пайових паїв, амортизація тощо;
- 4. Загальновиробничі витрати включають витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями тощо); амортизація основних фондів та нематеріальних активів загальновиробничого призначення; витрати на вдосконалення технології й організації виробництва; витрати на опалення, освітлення, водопостачання та інше утримання виробничих приміщень; витрати на обслуговування виробничого процесу; на охорону праці, техніку безпеки та охорону навколишнього середовища тощо.

За новими правилами бухгалтерського обліку не всі витрати включаються до собівартості реалізованої продукції. Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до собівартості реалізованої продукції, поділяються на:

- адміністративні (загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством);
 - витрати на збут (витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції);
 - інші операційні витрати.

2 Класифікація витрат і структура собівартості

Класифікація поточних витрат підприємства

Економічні елементи характеризують спожиті ресурси ха їх економічним змістом, незлежно від форми та місця використання, тобто сукупність однорідних витрат у грошовому відображенні за їх видами

За економічними елементами

- матеріальні витрати, до яких включаються вартість витрачених у виробництві сировини та основних матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів, палива та енергії, будівельних матеріалів, запасних частин, тари, допоміжних матеріалів;
- витрати на оплату праці (заробітна платня за окладами та тарифами, премії та заохочення, компенсаційні виплати, оплата відпусток тощо);
- відрахування на соціальні заходи (відрахування на пенсійне забезпечення, на соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття);
- амортизація (амортизаційні відрахування на відновлення основних засобів та нематеріальних активів);
- інші витрати.

За функціональним призначенням

- витрати, пов'язані з операційною діяльністю;
- витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю;
- витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю;
- витрати щодо надзвичайних подій

Калькуляційні статті відображають формування витрат за напрямами діяльності та місцем виникнення

За калькуляційними статтями

- сировина та матеріали;
- енергія технологічна;
- основна та додаткова заробітна платня виробничих робітників;
- утримання та експлуатація машин і механізмів;
- загальновиробничі (накладні) витрати;
- підготовка та освоєння виробництва;
- позавиробничі витрати.

За ступенем однорідності

- прості однорідні за складом, мають єдиний економічний зміст і є первинними;
- комплексні різняться за своїм складом і охоплюють кілька елементів витрат

За способом віднесення на собівартість

- прямі безпосередньо пов'язані з виготовленням певного виду продукції та можуть бути обчислені на одиницю цієї продукції прямо;
- непрямі витрати, величина яких не може бути прямо обчислена на одиницю продукції, бо вони пов'язані не з виготовленням окремого виробу, а з процесом виробництва загалом

За ступенем залежності витрат від обсягів виробництва

- постійні є функцією часу, а не обсягу продукції, їх загальна сума не залежить від кількості виготовленої продукції в певних межах.
- змінні витрати, загальна сума яких за певний час залежить від обсягу виготовленої продукції

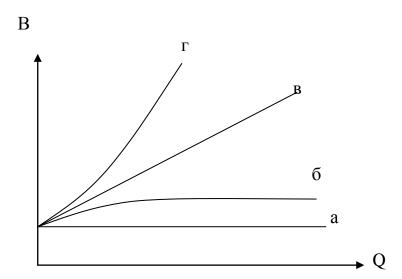

Рисунок – Динаміка витрат (В) залежно від обсягів виробництва (Q): а – постійні витрати; б – дегресуючі витрати (зростають повільніше, ніж обсяг виробництва), в – пропорційні витрати (розмір яких перебуває в пропорційній залежності від обсягів виробництва); г – прогресуючі витрати

Поділ витрат на постійні та змінні дає змогу аналізувати залежність витрат і прибутку від обсягу виробництва при виборі варіантів планових рішень.

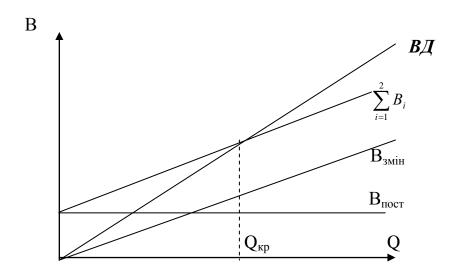
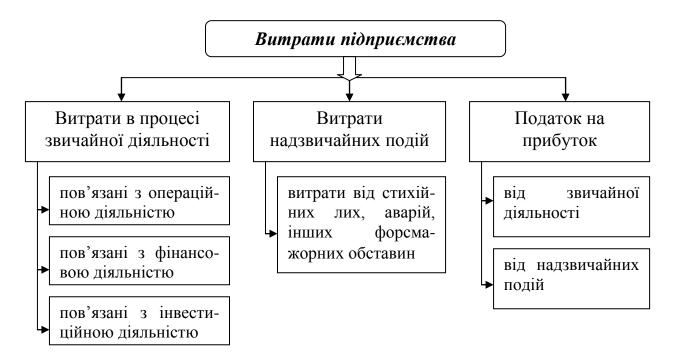

Рисунок — Динаміка витрат і виручки від реалізації продукції залежно від обсягу виробництва: Q — обсяг виробництва; Q_{kp} — критичний обсяг випуску певної продукції; B — витрати на випуск продукції; $B_{\text{пост}}$ — постійні витрати; $B_{3\text{мін}}$ — змінні витрати; $\sum_{i=1}^{2} B_{i}$ — сумарні витрати на випуск продукції; BP — виручка від реалізації продукції.

Класифікація витрат підприємства (відповідно положення (стандарту) бухгалтерського обліку "Витрати")

Класифікація витрат, пов'язаних з операційною діяльністю підприємства

3 Методи визначення собівартості продукції

Методи визначення собівартості продукції

- **1. Кошторисні.** Собівартість товарної продукції визначають, додаючи до суми кошторису інші витрати, що відносяться на собівартість.
- 2. Підсумовування попередньо визначеної собівартості окремих виробів:

$$C = \sum_{i=1}^{n} C_i \times Q_i ,$$

де C — загальна собівартість товарної продукції; n — кількість найменувань продукції; C_i — собівартість одиниці продукції; Q_i — загальний обсяг виробництва продукції і-го виду.

3. Пофакторний метод, за яким визначають собівартість продукції з урахуванням впливу різноманітних чинників на її формування.

$$C = C_{\delta} \pm \sum_{j=1}^{m} \Delta C_{j} ,$$

де C_{δ} — собівартість планового обсягу товарної продукції за рівнем витрат базового (минулого) періоду. Така собівартість називається розрахунковою; m — кількість факторів, які впливають на собівартість продукції в плановому періоді; $\Delta C_{\rm j}$ — зміна собівартості під виливом різноманітних факторів.

4 Калькуляція собівартості

Калькуляція собівартості визначення витрат на одиницю продукції.

Калькуляція собівартості:

Стаття І. Сировина та матеріали.

Витрати матеріалів на виробництво продукції визначаються так:

$$M_{_{\it B}} = \sum_{i=1}^{n} Q_{i} \times M_{_{\it B}i} \pm M_{_{\it HB}}$$
 ,

де Q_i — обсяг випуску продукції і-го найменування в натуральному виразі; n — кількість найменувань виготовленої продукції; M_{ei} — норма витрат матеріалу на одиницю і-го виробу; M_{He} — витрати матеріалу на зміну залишків незавершеного виробництва.

Витрати виробництва за цією статтею:

$$B_{\scriptscriptstyle M} = \sum_{i=1}^{n} M_{ni} \times \coprod_{\scriptscriptstyle Mi} - \sum_{i=1}^{n} M_{si\partial xi} \times \coprod_{si\partial xi} ,$$

Стаття II. Енергія технологічна.

Витрати за цією статтею обчислюються за нормами витрат і тарифами на енергію за формулою:

$$C_{eH} = \sum_{i=1}^{n} C_{eHi} \times \mathcal{U}_{mi}$$

де \mathcal{U}_{mi} — ціна-тариф на застосування і-го виду енергії; $C_{\text{ені}}$ — норми витрат і-го виду енергії; n — кількість видів енергії.

Стаття III. Основна та додаткова заробітна платня виробничих робітників.

До цієї статті належать витрати на оплату праці робітників, які безпосередньо виготовляють продукцію.

Стаття IV. Утримання та експлуатація машин і механізмів.

Стаття IV ε комплексною. Вона охоплю ε витрати на:

- амортизаційні відрахування на відтворення машин та устаткування;
- електроенергію, пальне, мастильні матеріали для машин та устаткування;
- придбання технологічного інструменту, запасних частин та агрегатів для устаткування;
 - ремонт та технологічне обслуговування;
 - заробітну платню обслуговуючого персоналу.

Стаття V. Загальновиробничі (накладні) витрати.

До неї входять витрати на:

- управління, виробниче та господарське обслуговування в межах виробництва;
- заробітну платню з відрахуваннями на соціальні потреби працівників управління, спеціалістів, службовців;
 - амортизаційні відрахування по будівлях і спорудах;
 - охорону праці;
 - техніку безпеки, охорону, протипожежну охорону;
 - досліди, випробування, винахідництво;
 - підготовку кадрів, адміністративні та канцелярські витрати;
 - відрядження;

- обов'язкові платежі (страхування майна, платежі за забруднення навколишнього середовища);
 - придбання патентів, ліцензій тощо.

Розподіляються накладні витрати пропорційно основній заробітній платні виробничих робітників, крім амортизаційних відрахувань. Вони обчислюються окремо та додаються до визначеної суми.

$$C_{\text{\tiny HAKR}} = q \times C_{\text{\tiny 3OCH}} + A_{\text{\tiny 6C}},$$

де q — відсоток загальновиробничих витрат у заробітній платі основних виробничих робітників; $A_{\delta c}$ — амортизаційні відрахування по будівлях і спорудах на їх повне оновлення.

Стаття VI. Підготовка й освоєння виробництва.

До цієї статті належать витрати на:

- освоєння нових підприємств, виробництв, цехів;
- підготовку й освоєння нової продукції;
- підготовчі роботи в добувній промисловості.

Такі витрати списуються на продукцію рівними частками за встановлений період їх відшкодування.

Стаття VII. Позавиробничі витрати.

До позавиробничих витрат відносять витрати на:

- маркетингові дослідження;
- рекламу продукції;
- заходи щодо стимулювання збуту.

Запитання для самоконтролю

- 1. Визначте економічну сутність поточних витрат підприємства, їх склад.
- 2. Розкрийте економічну сутність собівартості продукції як економічної категорії та показника, який характеризує ефективність роботи підприємства.
 - 3. Визначте, які витрати входять до собівартості продукції.
- 4. Зробіть порівняння визначення поняття "собівартість" як економічної категорії та з точки зору бухгалтерського обліку.
- 5. За якими ознаками класифікують витрати, які входять до собівартості продукції?
- 6. У чому полягає різниця між економічними та бухгалтерськими витратами?
 - 7. Розкрийте особливості та відмінні риси постійних та змінних витрат.
- 8. Наведіть алгоритм визначення критичного обсягу виробництва продукції.
 - 9. Охарактеризуйте методи визначення собівартості продукції.
 - 10. Як здійснюється калькуляція собівартості продукції?